

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *FAMILY* В АМЕРИКАНСЬКИХ СІМЕЙНИХ КІНОФІЛЬМАХ: АСПЕКТ ОЦІННОСТІREPRESENTATION OF THE CONCEPT *FAMILY* IN AMERICAN FAMILY MOTION-PICTURE FILMS: AXIOLOGICAL ASPECT

Скобнікова О.В.,

викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
факультету лінгвістикиНаціонального технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті на матеріалі американських сімейних кінофільмів виявлено засоби мовної репрезентації оцінного аспекту концепту *FAMILY*. Аспект оцінності розглянуто як компонент ціннісного складника лінгвокультурного концепту. Проаналізовано кластери з лексемою *family*, концептуальні метафори, лексеми, які входять до складу асоціативного поля концепту *FAMILY*. Досліджено емоційно забарвлені колокації з найчастотнішими лексемами на позначення членів сім'ї. Доведено, що в американських кінофільмах, призначених для сімейного перегляду, створений позитивний образ сім'ї.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, ціннісний складник, аспект оцінності, сімейні кінофільми.

В статье на материале американских семейных фильмов выявлены средства языковой репрезентации оценочного аспекта концепта *FAMILY*. Аспект оценности рассмотрен как компонент ценностной составляющей лингвокультурного концепта. Проанализированы кластеры с лексемой *family*, концептуальные метафоры, лексемы, входящие в состав ассоциативного поля концепта *FAMILY*. Исследованы эмоционально окрашенные коллокации с самыми частотными лексемами для обозначения членов семьи. Доказано, что в американских кинофильмах, предназначенных для семейного просмотра, создан положительный образ семьи.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт, ценностная составляющая, аспект оценности, семейные кинофильмы.

In the article on the material of American family films the means of linguistic representation of the axiological aspect of the concept *FAMILY* are revealed. The axiological aspect is considered as a part of the value component of the linguistic-cultural concept. Clusters with the lexeme *family*, conceptual metaphors, lexemes that are included in the associative field of the concept *FAMILY* are analyzed. Emotionally colored collocations with the most frequent lexemes on the designation of family members are investigated. It is been proven that a positive family image is created in American films for family viewing.

Key words: linguistic-cultural concept, value component, axiological aspect, family films.

Постановка проблеми. Лінгвокультурний концепт має складну структуру, хоча вона не може бути визначена як чітко сформована й жорстка. Мовознавці М.М. Болдирев [1], С.Г. Воркачов [3], В.І. Карасик [5], Н.О. Стефанова [10] згодні з тим, що під час виявлення структури концептів необхідно виділяти в ній образний, понятійний і ціннісний складники. З лінгвокультурологічної позиції домінуючим є саме ціннісний складник, оскільки будь-яку культуру характеризує система цінностей, що їй притаманна. Ціннісний складник лінгвокультурного концепту відображає національну специфіку семантики одиниць мови, які в сукупності відображають мовну картину світу його носіїв. Ми згодні з Г.Г. Слишкіним [9] та розкладаємо її на два аспекти – актуальності й оцінності.

Аспект оцінності є надзвичайно важливим складником лінгвокультурного концепту, адже дає змогу розглядати мову не тільки як засіб пізнання

світу, а й як засіб відображення людських почуттів, емоцій, інтенцій. Н.Г. Іщенко зазначає, що кожен процес відображення об'єктивної дійсності є оцінним, оскільки ставлення суб'єкта до об'єкта пізнання детерміноване практичними й духовними потребами людини. Оцінне ставлення до явищ об'єктивної дійсності є невід'ємною властивістю людського пізнання, яке позитивно чи негативно відображається в мовних одиницях [4].

Постановка завдання. Отже, метою статті є виявлення мовних засобів вираження оцінного аспекту ціннісного складника концепту *FAMILY* в американських кінофільмах, призначених для сімейного перегляду. Матеріалом дослідження є корпус, що складається з текстів англійськомовних кіносценаріїв як основної складової частини кінотекстів – *Corpus of American Family Movies* (далі – *CAFM*), детально охарактеризований нами в статті «Створення власного корпусу американських кіносценаріїв» [8].

Виклад основного матеріалу. Хоча категорія оцінки не завжди есплікується на мовному рівні [2], найпоспідовніше вона виражається саме в лексиці через вживання оцінних слів (здебільшого прикметників, іменників та оцінних предикатів) [6]. Розглянувши кластери з лексемою *family adjective + family (noun)*, ми з'ясували, що більшість прикметників, які містять емотивно-оцінну конотацію (*opinion adjectives*), забарвлені позитивно: *happy, perfect, picture-perfect, perfect-looking, happier and stronger, strong, gay, good, joyful, pleasant* (11 одиниць). Кількість негативно забарвлених прикметників значно менша (4 одиниці): *disgraced, hoked, dreadful, troubled*.

Про позитивну оцінку свідчать такі приклади з текстів корпусу: *And you'll have a family in your heart for ever* ("Mrs. Doubtfire"); *And each day, it's the number of times I'm thankful there's such a thing as family* ("Cheaper by the Dozen"); *You know what I learned while I was gone? That family is more important than any company or anything else* ("A Nanny for Christmas").

Також про позитивну конотацію свідчать концептуальні метафори, виявлені в корпусі:

– family is support system, наприклад:

BUTCH *In Midland, we were a family. Now we're a support system?*

JAKE *A family is a support system, Butch* ("Cheaper by the Dozen");

– family is glue, наприклад: *I guess you could say the role of the family is the glue. Always trying to get everyone to stick together* ("Louder Than Words");

– family is possession, наприклад: *Nothing's really a prized possession except my family, you know?* ("Family man");

– family is institution, наприклад: *I find the family the most mysterious and fascinating institution in the world.* ("Nanny McPhee Returns").

Задля досягнення поставленої мети ми також розглянули наявність у корпусі САФМ тих лексем, які входять до асоціативного поля концепту FAMILY, отриманого нами в результаті проведеного вільного асоціативного експерименту, детально описаного в статті «Психолінгвістичний аналіз концепту FAMILY» [7]. Ми виявили, що спільними лексемами є такі (у дужках зазначена кількість слововживань):

– смисловий компонент: *marriage* (31), *relations* (1);

– члени сім'ї: *mother* (492), *father* (418), *children* (213), *brother* (168), *parents* (166), *wife* (138), *child* (126), *sister* (107), *husband* (101), *relatives* (7);

– міжособистісні стосунки членів сім'ї: *love* (679), *together* (293), *fun* (245), *dear* (234), *care* (228), *smile*

(164), *hugs* (153), *trust* (85), *trouble* (70), *calm* (62), *tired* (46), *laughter* (38), *joy* (38), *support* (30), *respect* (30), *forgiving* (26), *responsibility* (22), *understanding* (16), *chat* (15), *motion* (15), *happiness* (14), *positive* (14), *comfort* (14), *commitment* (12), *friendly atmosphere* (8), *necessary* (8), *friendship* (7), *cozy* (6), *warmth* (5), *faithfulness* (5), *honesty* (4), *depending* (4), *helping each other* (3), *stress* (3), *tenderness* (2), *homesick* (2);

– спільне місце проживання: *house* (943), *home* (586), *hometown* (4);

– спільні заняття: *camping* (57), *cooking* (16), *travel* (12), *holidays* (10), *spending time together* (4);

– домашні улюбленці: *dog* (122), *pet* (14).

Лексеми, які наявні серед асоціатів концепту FAMILY, проте не з'являються в корпусі, є нечисленними: *siblings, spouse, partnership, fulfillment*.

Як бачимо, для американців дуже важлива власна оселя, де проживає родина, оскільки лексеми *house* та *home* трапляються в корпусі дуже часто (943 та 586 разів відповідно), наприклад:

1) MOTHER: *George! Harry! You're shaking the house down! Stop it!*

POP: *Oh, I wish I was up there with them* ("It's a Wonderful Life");

2) KATIE: *Indeed, Mrs. Brill! I wouldn't stay in this house another minute, not if you heap me with all the jewels in Christendom* ("Mrs. Doubtfire");

3) HALLIE: (*shows her photo*) *Actually, here's a picture of my house.*

ANNIE: *Wow. It's beautiful.*

HALLIE: *We've got this incredible porch that wraps around the whole house with rocking chairs and a hammock* ("Parent Trap");

4) *What a lovely home you have. Did you decorate this yourself?* ("Mrs. Doubtfire").

Проте дім – це не лише оселя, а й ті почуття, які пов'язують сім'ї, те місце, куди завжди хочеться повернутися, наприклад:

1) *Home is not a place... it's a feeling* ("Stuart Little");

2) *The magic thing about home is that it feels good to leave, and it feels even better to come back* ("Parent Trap");

3) *An American home requires nothing less tradition, discipline and rules must be the tools. Without them disorder, chaos, moral disintegration* ("Tree of Life");

4) *"Be good" is a fundamental value taught children, as basic as the principle "There's no place like home"* ("E.T.").

За підрахунками, головним почуттям для героїв кіносценаріїв є почуття любові до членів родини та власної домівки, адже лексема *love* трапляється в корпусі 679 разів, наприклад:

Таблиця 1

**Емоційно забарвлені колокації з найчастотнішими лексемами
на позначення членів сім'ї в корпусі CAFM**

positive	negative
family	
<i>I love my family (2), my family is important (1), happy family (2), perfect family(2), strong family (2), good family (1), joyful family (1), pleasant family (1), I enjoy my family (1), I miss my family (1), I support my family (1), family is a support system (1), family is a prized possession (1)</i>	<i>my family is unhappy (1), disgraced family (1), hoked family (1), dreadful family (1), troubled family (1), I hurt my family (1)</i>
parents	
<i>I love you, guys (6), I love you both (2), I love you, Mom and Dad (2), loving parents (1), great parents (1), dear Mom and Dad (4), my Mom and Dad trust me (1)</i>	<i>I hate you (1), I hate them (2), the worst parents ever (1)</i>
father	
<i>I love my father (4), I love you, Dad (6), Dad is irreplaceable (1), Dad is perfect (1), I have the greatest Dad (2), my dear old Dad (1), you're a great Dad (1), my Dad loves me (1), I miss Dad (1), kiss Dad on the cheek (1), give Dad a hug (3), I have Dad to hug (1), the greatest Dad in the world (1), tell my Dad I love him (1), give Dad a kiss for me (1)</i>	<i>I hate you (2), Dad is stubborn (1), my Dad doesn't care (1), my Dad's an asshole (1), my dad was very cold to me (1)</i>
mother	
<i>I love my mother (4), I love you, Mom (8), I love you, Mommy (2), Mom is incredible (2), Mom is beautiful (1), Mom is fun (1), Mom is smart (1), Mom is amazing (1), Mom is cool (1), Mom is a sweetie (1), Mommy dearest (1), tell Mommy that I love her (1), You look very pretty, Mommy (1), you're super mommy (1), you're world's greatest mom (1), nsuper Mom (1), happy Mom (1), I know Mom loves me (1), I like my Mom (1), give Mom a hug (4)</i>	<i>my Mom is a total Nazi (1), Mom is angry (1), my mom is mad (1), my Mom's a psycho (1)</i>
kids	
<i>wonderful kids (2), terrific kids (1), I love my kids (3), the cutiest kids I've ever seen (1), happy kids (2), perfect child (1), brilliant child (1), give each child a kiss (1), kiss the kids (2), give (name) a kiss (4), I love you, sweetheart (2), I love you, pumpkin (1), I love you, sweetie (1), I love you, buddy (7), I love you, (name) (17), I love you, darling (1), I love you, guys (1)</i>	<i>goddamn kids (2), my kids are screw-ups (1), terrible kid (1), I have problems with kids (1), kids are mean (1), the kids lie (1), messy kids (1)</i>
siblings	
<i>I love you, bro (2), I love my brother (3), (Name), I love you (2), (Name) is OK (1), my dear brother (2), lovable brother (1), you're my brother and I love you (1), the best brother in the whole world (1), I love you, my brother (1), hug the brother (1), I love my sister (2), perfect sister (1), my darling little sister (1)</i>	<i>I hate him (2), my idiot brother (3), yell at my brother (1), my little asshole brother (1), my stupid brother (1), I hate her (2), my sister's an imbecile (1), my sister is a dumbass (1)</i>

1) ANNIE: *Thank Mom for everything, okay? And Dad? I love you. I love you very much.*

GEORGE: *I love you too, Sweetheart ("Father of the Bride");*

2) Ray, *you're bankrupt! I'm offering you a way to keep your home because I love my sister ("Field of Dreams");*

3) HALLIE: *I hope you're not mad because I love you so much and I just hope one day you can love me as me and not as Annie.*

ELIZABETH: *Oh, honey, I've loved you your whole life.*

She takes her in her arms ("Parent Trap");

4) *And we're in love. After 13 years of marriage we're still unbelievably in love ("Mary Poppins");*

5) *I love that old house ("It's a Wonderful Life").*

Для американців також дуже важливі фізичні й емоційні прояви любові, такі як обійми, радість, веселощі, наприклад:

– *Suddenly the Slaters push their way into the group hug ("The Flintstones");*

– *Mom arrives at the front yard and greets Dad with a hug ("Boyhood");*

– *My own dear brother. He's home ("The Addams Family");*

– *I'm so glad you came. It wouldn't be any fun without you ("Mary Poppins");*

ABIGAIL: *Everyone will be at the children's play tonight, correct?*

FESTER: *Oh, yes. I've been working with them. It's going to be fun!* ("The Addams Family").

Значне місце в житті сім'ї посідають спільні заняття, і найбільше американцям подобається подорожувати разом та куховарити, наприклад:

1) *Here's our proposition. We go back to Dad's house, pack our stuff and the four of us leave on the camping trip* ("Parent Trap");

2) GEORGE: *Boy, I love camping.*

STUART: *Yeah. This is fun* ("Stuart Little");

3) *My mom was always cooking foods filled with warmth and wisdom...* ("My Big Fat Greek Wedding");

4) ROYAL: *What's cooking, Pop?*

HENRY: *You'll see* ("The Royal Tenenbaums").

В американській родині є місце для домашніх улюбленців, і це не обов'язково має бути собака, наприклад:

a) KATE: *She's your dog, Jack.*

JACK: *No, she's not.*

KATE: *Fine, she's the kids' dog. Let's go wake Josh, see if he wants to walk her* ("Family Man");

б) *Oh my God, most importantly, Meg's family just got a miniature pet pig* ("Boyhood").

Звичайно, у сім'ї можуть виникнути певні проблеми, проте члени родини намагаються вирішувати їх, наприклад:

– *I am so tired of you playing this silly game! Just stop it!* ("Little Men");

– *Mom will be home soon. Remember what Dad said? We can't make any trouble for Mom now* ("Ramona and Beezus");

– BILL: *(to Grandma) They give you any trouble?*

MINDY: *No, not at all!* ("Boyhood").

Як бачимо, більшість лексем, що представляють концепт FAMILY в корпусі CAFM на асоціативному рівні, забарвлені позитивно або нейтрально, кількість негативних конотацій є незначною.

Щоб пересвідчитися в позитивній репрезентації цього концепту в кіносценаріях, ми дослідили емоційно забарвлені колокації з найчастотнішими лексемами на позначення членів сім'ї, і результати цього аналізу представлено в таблиці 1.

Як бачимо, словосполучень із позитивною конотацією значно більше. До того ж найчисельніша тематична група асоціацій, наданих на стимул *family*, що представляє міжособистісні стосунки членів сім'ї (*love, support, understanding, happiness, care, warmth, trust, respect, responsibility, faithfulness, commitment, partnership*), також здебільшого містить лексеми, забарвлені позитивно.

Висновки. Отже, це відображає ставлення американців до сім'ї як до великої цінності в житті та свідчить про позитивний образ сім'ї, створений в американських кінофільмах, призначених для сімейного перегляду.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у виявленні та порівнянні оцінного аспекту реалізації концепту FAMILY в американських фільмах, призначених для перегляду дорослою аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болдырев Н.Н. Концепт и значение слова. Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И.А. Стернина. Воронеж, 2001. С. 25–36.
2. Буяр І.Є. Лінгвістична категорія оцінки: оцінювання досягнутого у вітчизняній лінгвістиці. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог, 2009. Вип. 11. С. 145–149.
3. Воркачев С.Г. Постулаты лингвоконцептологии. Антология концептов / под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. Волгоград, 2005. Т. 1. С. 10–13.
4. Іщенко Н.Г. Оцінний компонент лексичного значення слова. Філологічні трактати. 2010. № 3. С. 47–50.
5. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И.А. Стернина. Воронеж, 2001. С. 75–81.
6. Малярчук О.В. Засоби вербалізації категорії оцінки в сучасній англійській мові (на матеріалі політичних статей з журналу The New Yorker). Нова філологія. 2014. № 62. С. 192–197.
7. Скобнікова О.В. Психолінгвістичний аналіз концепту FAMILY. Актуальні питання іноземної філології. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Л. Українки, 2017. № 7. С. 161–165.
8. Скобнікова О.В. Створення власного корпусу американських кіносценаріїв. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». Дрогобич, 2018. № 9. С. 204–208.
9. Слышкин Г.Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты. Волгоград, 2004. 340 с.
10. Стефанова Н.О. Семіометричний аналіз аксіоконцептосфер із залученням можливостей пошукових систем корпусів. Прикладна і корпусна лінгвістика: розроблення технологій нового покоління: матеріали І міжнародної науково-прикладної конференції. К., 2018. С. 41–43.